

प्रदेश लोक सेवा आयोग,

सुदूरपश्चिम प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, विज्ञान उपसमूह अधिकृतस्तर सातौं तह वा सो सरहको पदको आन्तरिक, अन्तर तह र खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

पाठ्यक्रमको रूपरेखा : यस पाठ्यक्रमलाई निम्न लिखित दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ :

प्रथम चरण :- लिखित परीक्षा (Written Examination)

पूर्णाङ्क :- ३००

द्वितीय चरण :- (क) सामूहिक परीक्षा (Group Test)

पूर्णाङ्क :- १०

(ख) अन्तर्वार्ता (Interview)

पूर्णाङ्क :- ३५

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

१. प्रथम चरण : लिखित परीक्षा (Written Examination)

पत्र	विषय	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	प्रश्न संख्या x अङ्क	समय
प्रथम	General Subject	१००	४०	वस्तुगत : बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू (MCQs)	१०० प्रश्न x १ अंक	१ घण्टा ३० मिनेट
द्वितीय	General Technical Subject	१००	४०	विषयगत (Subjective)	४ प्रश्न x ५ अंक ८ प्रश्न x १० अंक	३ घण्टा
तृतीय	Service- Group related specific Subject	१००	४०	विषयगत (Subjective)	४ प्रश्न x ५ अंक ८ प्रश्न x १० अंक	३ घण्टा

२. द्वितीय चरण:- सामूहिक परीक्षण (Group Test) र अन्तर्वार्ता (Interview)

विषय	पूर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	समय
सामूहिक परीक्षण (Group Test)	१०	सामूहिक छलफल (Group Discussion)	३० मिनेट
अन्तर्वार्ता (Interview)	३५	मौखिक (Oral)	-

द्रष्टव्य :

- लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुबै हुनेछ ।
- शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह अन्तरगतका सबै उपसमूहको लागि प्रथम पत्र र द्वितीय पत्रको विषयवस्तु एउटै (Common) हुनेछ भने तृतीय पत्रको विषयवस्तु उपसमूह अनुसार फरक फरक हुनेछ ।
- शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह अन्तरगतका उपसमूहहरू (अंग्रेजी, नेपाली, गणित, विज्ञान, सामाजिक शिक्षा, शारिरिक शिक्षा) को प्रथम र द्वितीय पत्रको लिखित परीक्षा संयुक्त रूपमा एउटै प्रश्नपत्रबाट एकैदिन वा छुट्टाछुट्टै प्रश्नपत्रबाट छुट्टाछुट्टै दिन पनि हुन सक्नेछ भने तृतीय पत्रको लिखित परीक्षा उपसमूह अनुसार अलग अलग दिन छुट्टाछुट्टै प्रश्नपत्रबाट हुनेछ ।
- वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरूको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन ।
- बहुवैकल्पिक प्रश्न सोधिने परीक्षामा क्याल्कुलेटर वा यस्तै अन्य उपकरणको प्रयोग गर्न पाइने छैन ।
- विषयगत प्रश्नहरूको हकमा तोकिएको अङ्कमा एउटा लामो प्रश्न वा एउटै प्रश्नका दुई वा दुई भन्दा बढी भाग (Two or more parts of a single question) वा एउटा प्रश्न अन्तर्गत दुई वा दुई भन्दा बढी टिप्पणीहरू (Short notes) सोध्न सकिनेछ ।

प्रदेश लोक सेवा आयोग,

सुदूरपश्चिम प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, विज्ञान उपसमूह अधिकृतस्तर सातौं तह वा सो सरहको पदको आन्तरिक, अन्तर तह र खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

७. परीक्षामा सोधिने प्रश्नसंख्या, अङ्क र अङ्कभार यथासम्भव सम्बन्धित पत्र/विषयमा दिईए अनुसार हुनेछ ।
८. विषयगत प्रश्न सोधिने विषयका परीक्षामा प्रत्येक खण्डका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरू हुनेछन् । परीक्षार्थीले प्रत्येक खण्डका प्रश्नहरूको उत्तर सोही खण्डको उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ ।
९. यस पाठ्यक्रम अनुसारका विषयका विषयवस्तुमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि पाठ्यक्रममा परेका ऐन, नियम तथा नीतिहरू परीक्षाको मिति भन्दा तीन महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाइएका वा थप गरी संशोधन भएका) कायम रहेका विषयवस्तुलाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनु पर्दछ ।
१०. प्रथम चरणको लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र द्वितीय चरणको सामूहिक परीक्षण र अन्तर्वार्तामा सम्मिलित गराइनेछ ।
११. प्रथम चरणको लिखित परीक्षा र द्वितीय चरणको सामूहिक परीक्षण र अन्तर्वार्ताको कुल प्राप्ताङ्कको आधारमा अन्तिम परीक्षाफल प्रकाशित गरिनेछ ।
१२. पाठ्यक्रम लागू हुने मिति : २०८१।१०।०४ गते देखि

***

प्रदेश लोक सेवा आयोग,
सुदूरपश्चिम प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, विज्ञान उपसमूह अधिकृतस्तर सातौं तह वा सो सरहको
पदको आन्तरिक, अन्तर तह र खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम चरण

प्रथम पत्र (Paper-I): General Subject

- 1. नेपालको संविधान, नीति तथा सान्दर्भिक कानूनहरू** **[20x1= 20 Marks]**
- 1.1 नेपालको संविधान (भाग १ देखि ५ सम्म र अनुसूचीहरू)
  - 1.2 राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६
  - 1.3 शिक्षाको सोच पत्र, २०७९
  - 1.4 शिक्षा ऐन, २०२८ तथा शिक्षा नियमावली, २०५९
  - 1.5 कर्मचारी समायोजन ऐन, २०७५
  - 1.6 सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३
  - 1.7 सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४
  - 1.8 सूशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०६४
  - 1.9 स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
  - 1.10 शिक्षक सेवा आयोग नियमावली, २०५९
  - 1.11 अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७५ तथा नियमावली, २०७७
  - 1.12 सुदूरपश्चिम प्रदेश सुशासन ऐन, २०७५
  - 1.13 सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रदेश आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन तथा नियमावली
  - 1.14 सुदूरपश्चिम प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७८
  - 1.15 सुदूरपश्चिम प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०७९
- 2. General Awareness and Contemporary Issues** **[20 x1 Mark = 20 Marks]**
- 2.1 Physical, socio-cultural and economic geography and demography of Nepal.
  - 2.2 Major natural resources of Nepal.
  - 2.3 Geographical diversity, climatic conditions, and livelihood & lifestyle of people.
  - 2.4 Notable events and personalities, social, cultural and economic conditions in modern history of Nepal.
  - 2.5 Current periodical plan of Nepal and Sudurpashchim Province.
  - 2.6 Information on sustainable development, environment, pollution, climate change, biodiversity, science and technology.
  - 2.7 Nepal's international affairs and general information on the UNO, SAARC & BIMSTEC.
  - 2.8 Governance system and Government; Federal, Provincial and Local.
  - 2.9 Functional scope of public services.
  - 2.10 Public Service Charter.
  - 2.11 Concept, objective and importance of public policy.

प्रदेश लोक सेवा आयोग,
सुदूरपश्चिम प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, विज्ञान उपसमूह अधिकृतस्तर सातौ तह वा सो सरहको
पदको आन्तरिक, अन्तर तह र खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 2.12 Fundamentals of management planning, organizing, directing, controlling, coordinating, decision making, motivation and leadership.
- 2.13 Government planning, budgeting and accounting system.
- 2.14 Major events and current affairs of national and international importance.

3. General Ability Test [25 ×1 Mark = 25 Marks]

3.1 Logical Reasoning (9×1 Mark = 9 Marks)

Verbal Ability, Alphanumeric Series, Reasoning Analogies, Classification, Coding-Decoding, Order & Ranking, Distance & Directions, Analytical and Logical Reasoning, Assertion and Reason, Statement and Conclusion, Input- Output, Venn- diagram

3.2 Numerical Reasoning (9×1 Mark = 9 Marks)

Arithmetic Series, Analogy, Classification, Arithmetical Reasoning, Fraction. Percentage, Ratio, Average, Profit & Loss, Time & Work, Date & Calender, Data Sufficiency, Data Interpretation & Data Verification

3.3 Spatial Reasoning (7×1 Mark = 7 Marks)

Figure Series, Figure Analogy, Figure Classification, Figure Matrix, Pattern Completion, Embedded Images, Image Formation & Analysis, Mirror and Water Images, Cubes and Dices, Paper Folding & Cutting.

4. Education in Nepal [35 x1 Mark = 35 Marks]

- 4.1 Educational history and major educational events in Nepal.
- 4.2 Major plans, commissions in the field of Nepalese education:
  - 4.2.1 Nepal National Education Planning Commission - 2011
  - 4.2.2 National Education System Plan - 2028
  - 4.2.3 National Education Commission - 2049
- 4.3 Education related agencies: UNESCO, agencies related to federal, province and local level.
- 4.4 Meaning, definition, aims, functions and delivery systems of education.
- 4.5 Education and society: education and social process, education and social justice.
- 4.6 Relation between education and philosophy (western & eastern philosophies).
- 4.7 Concept, importance and elements of curriculum.
- 4.8 School level curriculum and evaluation system in Nepal:
  - 4.8.1 Curriculum from ECED to grade 12.
  - 4.8.2 Specification grid of all subjects all classes.
  - 4.8.3 Letter Grading Directive 2078 and its helping manual.
  - 4.8.4 Internal Evaluation Standards.
- 4.9 Local Curriculum Framework for school education, 2071

प्रदेश लोक सेवा आयोग,

सुदूरपश्चिम प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, विज्ञान उपसमूह अधिकृतस्तर सातौ तह वा सो सरहको पदको आन्तरिक, अन्तर तह र खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 4.10 National Curriculum Framework for school education, 2076
- 4.11 Curriculum development process in Nepal: School level and local level curriculum.
- 4.12 Education from global perspective: Education for All (EFA), Sustainable Development Goals (SDGs).
- 4.13 Teacher Competencies Framework, 2072
- 4.14 Teacher Professional Development Framework, 2080
- 4.15 School Education Sector Plan 2079-2088
- 4.16 Major educational programs of federal, Sudurpashchim province and local level conducted in school: Teacher management, Scholarship, Mid-day meal, free distribution of sanitary pad, infrastructure development in school, library and laboratories management, etc.
- 4.17 Integrated Educational Management Information System-IEMIS
- 4.18 Major Non-formal educational programs of federal, Sudurpashchim province and local level
- 4.19 Major educational indicators: National Census 2078, Economic survey, education information published by federal and Sudurpashchim province.
- 4.20 University and education academy and their major educational programs of Nepal.

***

प्रदेश लोक सेवा आयोग,
सुदूरपश्चिम प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, विज्ञान उपसमूह अधिकृतस्तर सातौं तह वा सो सरहको
पदको आन्तरिक, अन्तर तह र खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम चरण

द्वितीय पत्र (Paper-II): - General Technical Subject

Section (A) - 30 Marks

1. शिक्षाको परिचय र शिक्षाका आधुनिक प्रवृत्तिहरू
  - 1.1 शिक्षाको अर्थ, परिभाषा, स्वरूप र प्रयोजन
  - 1.2 शिक्षाको व्यक्तिगत र सामाजिक लक्ष्य तथा उद्देश्य
  - 1.3 शिक्षाका कार्यहरू : व्यक्तिगत, राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक र राजनैतिक
  - 1.4 शिक्षणको अर्थ र परिभाषा, शिक्षण कला अथवा विज्ञानको रूपमा, शिक्षणका नमुनाहरू (Models of teaching), शिक्षक तालिमको महत्व, शिक्षक तालिममा नवपरिवर्तन: लघुशिक्षण (Micro teaching), तादात्म्यकृत शिक्षण (Simulated teaching) र समूह शिक्षण (Group teaching)
  - 1.5 शिक्षामा अनुसन्धान: अर्थ र महत्व, अनुसन्धानका प्रकारहरू: आधारभूत, प्रायोगिक र कार्यमूलक
  - 1.6 शिक्षाका आधुनिक प्रवृत्तिहरू : सबैका लागि शिक्षा, मानव अधिकार र शिक्षा, बालअधिकार र शिक्षा, विद्यालय शान्तिक्षेत्रको रूपमा, निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, शिक्षामा समान अवसर र समतामूलक पहुँच, शिक्षा र सामाजिक न्याय, आर्थिक लगानीका रूपमा शिक्षा, राष्ट्रिय एकताका लागि शिक्षा, अन्तर्राष्ट्रिय समझदारीका लागि शिक्षा
2. शिक्षाको समाजशास्त्रीय र दार्शनिक आधारहरू
  - 2.1 समाज र समुदायको धारणा, शिक्षा र समाज बीचको सम्बन्ध
  - 2.2 विद्यालय समाजको उप-प्रणालीको रूपमा
  - 2.3 सामाजिक प्रक्रियाहरू र शिक्षा
    - 2.3.1 सामाजिकीकरण (Socialization): अवधारणा, तरिकाहरू (Modes), सामाजिकीकरणमा दिग्दर्शनपन (Directedness), सामाजिकीकरणका निकायहरू (Agencies)
    - 2.3.2 सामाजिक अन्तरक्रिया (Social interaction) : अर्थ, स्वरूप र कक्षाकोठामा सामाजिक अन्तरक्रिया
    - 2.3.3 सामाजिक परिवर्तन (Social change): अर्थ, सिद्धान्त र यसको शिक्षासँगको सम्बन्ध
    - 2.3.4 सामाजिक गतिशीलता (Social mobility): अर्थ, प्रकार र यसको शिक्षासँगको सम्बन्ध; सामाजिक गतिशीलता र साँस्कृतिक पछौटेपन (Cultural lag)
  - 2.4 दर्शन: अर्थ, क्षेत्र र कार्यहरू
  - 2.5 शिक्षाको दर्शनका विभिन्न पक्षसँग सम्बन्ध र तिनीहरूको प्रभाव तथा कार्यान्वयन
    - 2.5.1 आदर्शवाद (Idealism), प्रकृतिवाद (Naturalism), यथार्थवाद (Realism), प्रयोजनवाद (Pragmatism) र अस्तित्ववाद (Existentialism)
    - 2.5.2 पूर्वीय दर्शन र शिक्षा
3. शिक्षण सिकाइ विधि र प्रविधिहरू
  - 3.1 शैक्षणिक पद्धतिको अर्थ, परिभाषा र तत्वहरू
  - 3.2 शिक्षण सिकाइ प्रविधिको अर्थ, शिक्षण र सिकाइ बीचको अन्तरसम्बन्ध, शिक्षण सिकाइमा शिक्षक, विषयविज्ञ र सुपरिवेक्षकको भूमिका तथा शिक्षणमा सूचना प्रविधि (ICT) को प्रयोग
  - 3.3 शिक्षण विधि: शिक्षण विधिहरूको परिचय/परिभाषा, विशेषताहरू, शिक्षण विधिको वर्गीकरण, पाठ्यपुस्तक र सहयोगी सामग्रीसँग शिक्षण विधिको सम्बन्ध
  - 3.4 शैक्षणिक योजना: पाठ योजना, एकाइ योजना, कार्य योजना, कार्यपत्रो र समय तालिका
  - 3.5 शैक्षिक सामग्रीको अवधारणा, प्रकार, छनौट, तयारी तथा प्रयोग

प्रदेश लोक सेवा आयोग,

सुदूरपश्चिम प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, विज्ञान उपसमूह अधिकृतस्तर सातौं तह वा सो सरहको पदको आन्तरिक, अन्तर तह र खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

4. शिक्षा मनोविज्ञान

- 4.1 शिक्षा मनोविज्ञानको अर्थ, क्षेत्र, आवश्यकता र महत्व
- 4.2 मानव विकास (Human Development)
  - 4.2.1 वृद्धि र विकासको अवधारणा, मानव विकासका सिद्धान्त र विशेषताहरू
  - 4.2.2 मानव विकास अध्ययन गर्नका उद्देश्य, महत्व तथा अध्ययनका विधिहरू
  - 4.2.3 मानव विकासका चरणहरू र तिनीहरूका विशेषताहरू
- 4.3 यौन परिपक्वताको अवस्था: परिचय, शारीरिक र संवेगात्मक परिवर्तन तथा प्रभावहरू
- 4.4 किशोरावस्था: परिचय, विकासात्मक कार्यहरू, शारीरिक परिवर्तन, सामाजिक-संवेगात्मक परिवर्तन, रुचिहरू र उनीहरूमा देखा पर्ने मुख्य मुख्य व्यवहारहरू
- 4.5 यौन परिपक्वता र किशोरावस्थाका विद्यार्थीको सुरक्षित विकासमा शिक्षक र अभिभावकको भूमिका

Section (B) - 25 Marks

5. सिकाइ र यसका सिद्धान्तहरू

- 5.1 सिकाइको परिचय: सिकाइको अर्थ, स्वरूप र शैलीहरू (Styles), परिपक्वता र सिकाइ, स्व-प्रतिविम्बन र सिकाइ
- 5.2 सिकाइ र बुद्धिमत्ता, बुद्धिमत्ताका सिद्धान्तहरू, बहु - बुद्धिमत्ता (Multiple intelligence), संवेगात्मक बुद्धिमत्ता (Emotional intelligence)
- 5.3 सिकाइका सिद्धान्त : संयन्त्र, विशेषता र शैक्षिक उपयोग
  - 5.3.1 शास्त्रीय सम्बन्धन (Classical Conditioning)
  - 5.3.2 कार्यपरक सम्बन्धन (Operant Conditioning)
  - 5.3.3 प्रयत्न र भूल सिकाइ (Trial & Error Learning)
  - 5.3.4 अन्तरदृष्टि सिकाइ सिद्धान्त (Insightful Learning Theory)
  - 5.3.5 जिन पियाजे (Jean Piaget) र लेव भिगोत्सी (Lev S. Vygotsky) का सिकाइ सिद्धान्तहरू
  - 5.3.6 ग्यानेको तहगत सिद्धान्तहरू (Gagne's Hierarchical Learning Theories)
  - 5.3.7 बान्डुराको सामाजिक सिकाइ सिद्धान्त (Bandura's Social Learning Theory)
- 5.4 सिकाइमा प्रभाव पार्ने तत्वहरू
  - 5.4.1 प्रारम्भिक व्यवहार: परिचय, प्रकार र सिकाइमा भूमिका
  - 5.4.2 सिकाइको स्थानान्तरण: अवधारणा, प्रकार, सिद्धान्त र प्रभाव पार्ने तत्वहरू
  - 5.4.3 स्मरण र विस्मरण: स्मरणको अवधारणा, प्रकार, मापन प्रक्रिया र स्मृति क्षमतामा सुधारका विधिहरू; विस्मरणको अवधारणा र कारणहरू
  - 5.4.4 उत्प्रेरणा: परिचय, प्रकार र सिकाइमा प्रयोग गरिने उत्प्रेरकहरू
  - 5.4.5 अभ्यास: अवधारणा, प्रकार र उपयोग
  - 5.4.6 पुनर्बल: अवधारणा, प्रकार र उपयोग

6. पाठ्यक्रमको परिचय र पाठ्यक्रम विकास

- 6.1 पाठ्यक्रम: अवधारणा, तत्व, आवश्यकता तथा पाठ्यक्रमिय लक्ष्यका स्रोतहरू (Sources of curricular goals)
- 6.2 पाठ्यक्रमका ढाँचा (Curriculum designs):
  - 6.2.1 ढाँचा (Designs): विषय केन्द्रित (Subject centered), क्रियाकलाप केन्द्रित (Activity centered), समस्या केन्द्रित (Problem centered) र मुख्य पाठ्यक्रम (Core curriculum)
  - 6.2.2 सुसुप्त पाठ्यक्रम (Hidden Curriculum)

प्रदेश लोक सेवा आयोग,

सुदूरपश्चिम प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, विज्ञान उपसमूह अधिकृतस्तर सातौं तह वा सो सरहको पदको आन्तरिक, अन्तर तह र खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 6.2.3 पाठ्यक्रम विकासका नमूनाहरू (Models): तार्किक (Rational): Tyler and Taba, चक्रीय (Cyclical): Wheeler and Nicholls र गतिशील (Dynamic): Decker Walker and Malcolm Skilbeck
  - 6.3 पाठ्यक्रम निर्माण प्रक्रिया (Curriculum development process): आवश्यकताको पहिचान (Needs identification), लक्ष्य, ध्येय र उद्देश्य निर्धारण (Determining aims, goals and objectives), विषयवस्तु र सिकाइ अनुभवको छनौट र संगठन (Selection and organization of contents and learning experiences) तथा मूल्याङ्कन (Evaluation)
  - 6.4 पाठ्यक्रम निर्माणमा प्रभाव पार्ने तत्वहरू: विद्यार्थी, समकालीन समाज तथा संस्कृति, सामाजिक परिवर्तन, विषयवस्तु, दर्शन र मनोविज्ञान
  - 6.5 पाठ्यक्रम संगठन र विकासका आधुनिक प्रवृत्तिहरू (Current trends in curriculum organization and development)
7. मापन तथा मूल्याङ्कनको परिचय र प्रयोजन
- 7.1 मापन र मूल्याङ्कन (Measurement and Evaluation)
  - 7.2 मापनका साधन, मूल्याङ्कनका प्रकार र मूल्याङ्कनका साधनमा हुनुपर्ने विशेषताहरू
  - 7.3 परीक्षणको अर्थ र प्रकार : मानक र मापदण्डमा आधारित (Norm referenced and criterion referenced test), विषयगत र वस्तुगत, (Subjective and objective), प्रामाणिक र गैर-प्रामाणिक अथवा शिक्षक निर्मित (Standardized and non-standardized or teacher made)
  - 7.4 परीक्षण विकास प्रक्रिया: उद्देश्य निर्धारण, विषयवस्तुको छनौट, विशिष्टीकरण तालिकाको विकास, प्रश्नहरूको लेखन, प्रश्नहरूको विश्लेषण र सम्पादन, विश्वसनीयता र वैधता निर्धारण, अन्तिम प्रश्नपत्रको निर्माण, सांस्कृतिक आधारमा परीक्षणको समायोजन, परीक्षण-संचालन, परीक्षण र नतिजा विश्लेषण
  - 7.5 सामान्य सांख्यिकीय विश्लेषण (Simple statistical analysis)
    - 7.5.1 तथ्यांकको संकलन, विश्लेषण र प्रस्तुतीकरण
    - 7.5.2 केन्द्रीय प्रवृत्तिको मापन: मध्यक (Mean), मध्यिका (Median) र रित (Mode)
    - 7.5.3 तथ्यांकको तुलनात्मक स्थितिको गणना (Measures of relative position): प्रतिशताङ्क (Percentile) र प्रामाणिक प्राप्ताङ्क (Standard score)
    - 7.5.4 विचरणशिलताको मापन (Measures of variability): तथ्यांकको विस्तार (Range) र स्तरीय भिन्नता (Standard deviation)

Section (C) - 25 Marks

8. शिक्षा प्रशासन, शैक्षिक व्यवस्थापन, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र उच्च शिक्षा व्यवस्थापन
- 8.1 शिक्षा प्रशासन: अर्थ, परिभाषा, उद्देश्य, महत्व र विकासक्रम
  - 8.2 संघिय सन्दर्भमा शिक्षा नीति, नीतिको क्षेत्र र नीतिका विशेषताहरू
  - 8.3 नेपालको संविधान पछि जारी भएका शिक्षा सम्बन्धित ऐनहरूमा शिक्षा प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था
  - 8.4 स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा शिक्षा प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था
  - 8.5 शैक्षिक व्यवस्थापन: परिभाषा र महत्व
  - 8.6 शैक्षिक व्यवस्थापनको क्षेत्र: शिक्षण सिकाइको प्राविधिक पक्षको व्यवस्थापन, रणनीतिक व्यवस्थापन तथा दैनिक कार्य सञ्चालन व्यवस्थापन
  - 8.7 नेपालमा शिक्षाको संरचना: अनौपचारिक, निरन्तर शिक्षा, प्रारम्भिक बाल विकास र शिक्षा, विद्यालय शिक्षा, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम तथा उच्च शिक्षा
  - 8.8 विद्यालय अनुशासन, विधि, प्रक्रिया र रचनात्मक नीति

प्रदेश लोक सेवा आयोग,

सुदूरपश्चिम प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, विज्ञान उपसमूह अधिकृतस्तर सातौं तह वा सो सरहको पदको आन्तरिक, अन्तर तह र खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 8.9 शिक्षा आयोग तथा योजनाहरूमा विद्यालय शिक्षा, पाठ्यक्रम, शिक्षक र विद्यार्थी मूल्यांकन सम्बन्धी सुझावहरू
  - 8.10 प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम सम्बन्धित संरचना, निकाय र नीतिगत व्यवस्था
  - 8.11 उच्च शिक्षा व्यवस्थापन र उच्च शिक्षा नीतिगत व्यवस्था, संरचना र निकाय
- 9. विद्यालय, पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री व्यवस्थापन**
- 9.1 विद्यालय व्यवस्थापन: अर्थ, उद्देश्य, प्रकार र महत्व
  - 9.2 विद्यालय स्थापना वा कक्षा थपका आधारहरू (जनसंख्या, भौगोलिक अवस्था, सामाजिक बनौट, तल्लो तहको विद्यालयहरू, विद्यालय छनौटको अवसर, लागत र कुशलताको प्रश्न, समता र गुणस्तरको प्रश्न)
  - 9.3 सामुदायिक र संस्थागत विद्यालय व्यवस्थापन: सेवा क्षेत्रको अवधारणा र सामुदायिक र संस्थागत विद्यालय स्थापनाका फरक आधार, फरक प्रकृतिका विद्यालयको व्यवस्थापनमा शिक्षा निकायको भूमिका
  - 9.4 विद्यालयको भौतिक व्यवस्थापन: भवन तथा आवश्यक पूर्वाधार, पुस्तकालय, सिकाइ वातावरण
  - 9.5 निश्चित तहको मात्र पढाइ हुने वा सबै तहको पढाइ हुने एकीकृत विद्यालय व्यवस्थापन
  - 9.6 विद्यालय स्थापना सम्बन्धमा विभिन्न तहको भूमिका: संघ, प्रदेश, स्थानीय तहको नीति निर्माण र स्तर निर्धारण, स्रोत परिचालन, अनुमति तथा दैनिक कार्य सञ्चालनको व्यवस्थापनमा भूमिका
  - 9.7 विद्यालय पाठ्यक्रम विकासका आधार: विद्यार्थीका आवश्यकता, सामाजिक आवश्यकता, सिकाइ पद्धतिको विकास, प्रविधिको विकास र प्रविधिसम्म पहुँच
  - 9.8 नेपालमा विद्यालय पाठ्यक्रमको अध्ययन: राष्ट्रिय र तहगत उद्देश्य, तहगत रूपमा रहेको विषयगतक्षेत्र र क्रम, पाठ्यभार, ज्ञान र सीपका आधारमा दिइएको भार
  - 9.9 नेपालमा पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री विकासमा विभिन्न तह र निकायको भूमिका
- 10. विद्यार्थी, शिक्षक र विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी व्यवस्थापन**
- 10.1 विद्यार्थी भर्ना र समूह विभाजनका आधार
  - 10.2 समता तथा व्यक्तिको पूर्ण क्षमता विकास गर्ने विषय: विद्यार्थीलाई विभिन्न समूहमा राख्ने आधार (उपलब्धिका आधारमा वा मिश्रित) र यसका फाइदा र बेफाइदाहरू
  - 10.3 विद्यार्थीको नेतृत्व विकासमा विद्यालयको भूमिका: विद्यालयमा प्रजातान्त्रिक अभ्यासको अवसर, नेतृत्व लिने अवसर, बहु-प्रतिभाको खोजि, चिनारी र विकासको अवसर
  - 10.4 शिक्षक व्यवस्थापन: अवधारणा र महत्व
  - 10.5 शिक्षकको तयारी र शिक्षक अध्यापन अनुमतिपत्र: लामो तयारी कोर्ष वा प्राज्ञिक कोर्ष पछिको पेशागत तयारीस शिक्षक सक्षमता र शिक्षक तयारी, शिक्षक अध्यापन अनुमति पत्र
  - 10.6 शिक्षक सेवा: पदका आधारमा भर्ना गर्ने पद्धति, तहगत रूपमा शिक्षक तयारी र भर्ना, शिक्षकको सरुवा र बढुवाको व्यवस्थापन
  - 10.7 शिक्षक पेशागत विकास: संरचना, नीति र कार्यक्रमहरू
  - 10.8 शिक्षकको आपूर्ति, गुणस्तर र प्रभावकारितामा
  - 10.9 शिक्षक सेवाको गठन र परिचालन पदको स्वीकृति, माग र तयारी
  - 10.10 विद्यार्थी मूल्याङ्कनको अवधारणा: अर्थ, परीक्षणका साधन, परीक्षणको विश्वसनीयता र वैधता, कक्षा कोठामा आधारित परीक्षा र साधनहरू
  - 10.11 परीक्षा व्यवस्थापन सम्बन्धी विद्यमान अवस्था र संरचनागत व्यवस्था तथा संघिय सन्दर्भमा विभिन्न निकायको भूमिका
  - 10.12 विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण: उद्देश्य, प्रक्रिया, नतिजाको विश्लेषण र यसको उपयोग
  - 10.13 नेपालको सन्दर्भमा उपलब्धि परीक्षण र प्रणालीगत उत्तरदायित्व

प्रदेश लोक सेवा आयोग,
सुदूरपश्चिम प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, विज्ञान उपसमूह अधिकृतस्तर सातौ तह वा सो सरहको
पदको आन्तरिक, अन्तर तह र खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

Section (D) - 20 Marks

11. सार्वजनिक व्यवस्थापन

- 11.1 कर्मचारी व्यवस्थापनका विविध पक्षहरू: कार्यविश्लेषण, कार्यविवरण, कार्यमूल्याङ्कन, भर्ना छनौट, नियुक्ति, पदस्थापन, बढुवा, तलब सुविधा, उत्प्रेरणा, बृत्ति विकास र अवकाश
- 11.2 सार्वजनिक व्यवस्थापनमा निर्देशन, नियन्त्रण, पदसोपान, निर्णय प्रक्रिया, नेतृत्व, समन्वय, अधिकार प्रत्यायोजन र निक्षेपण, सुपरिवेक्षण, अनुगमन तथा मूल्यांकन
- 11.3 सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अर्थ, महत्व र सेवा प्रवाह गर्ने तरिका / माध्यमहरू
- 11.4 सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा कम्प्युटर, इन्टरनेट, सामाजिक सञ्जाल, भर्चुअल (Virtual) सिकाइ सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग, अवसर तथा चुनौतीहरू
- 11.5 व्यवसायिकता, अनुशासन र आचार-संहिता
- 11.6 सार्वजनिक नीति तर्जुमा, कार्यान्वयन र मूल्यांकन
- 11.7 व्यवस्थापनका विविध पक्षहरू: द्वन्द व्यवस्थापन, तनाव व्यवस्थापन, परिवर्तन व्यवस्थापन, ज्ञान व्यवस्थापन (Knowledge Management), विविधता व्यवस्थापन (Diversity Management)

12. कार्यालय व्यवस्थापन तथा लेखा

- 12.1 कार्यालय कार्यविधि: टिप्पणी, चिठ्ठीपत्र र प्रतिवेदन
- 12.2 अभिलेख व्यवस्थापन र जिन्सी व्यवस्थापन
- 12.3 लेखा प्रणाली र लेखापरीक्षणको परिचय, विशेषता, उद्देश्य र आधारभूत सिद्धान्त
- 12.4 बजेटको अर्थ, सिद्धान्त, प्रकार र महत्व
- 12.5 सरकारी आर्थिक कारोवार: परिचय, विशेषता, कारोवार विश्लेषण, प्रारम्भिक लेखाङ्कन, खातामा प्रविष्टि र प्रतिवेदन सम्बन्धी व्यवस्था
- 12.6 बेरुजु र बेरुजु फछ्यौट सम्बन्धी व्यवस्था
- 12.9 कार्यालयमा संचारको महत्व, प्रकार, माध्यम
- 12.7 सार्वजनिक खरीद सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था र कार्यविधि
- 12.8 खरीद व्यवस्थापन: प्रतितपत्र, खरिद विधिहरू, जमानत तथा खरिद योजना
- 12.10 व्यवस्थापन सूचना प्रणाली र यसको महत्व

***

प्रदेश लोक सेवा आयोग,
सुदूरपश्चिम प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, विज्ञान उपसमूह अधिकृतस्तर सातौं तह वा सो सरहको
पदको आन्तरिक, अन्तर तह र खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम चरण

तृतीय पत्र (Paper-III):- Service-Group Specific Technical Subject

Section A- 30 Marks

1. Properties of Matter (10 Marks)

- 1.1. Vector, Motion, Torque.
- 1.2. Circular motion, Simple harmonic motion
- 1.3. Gravitation and Gravity
- 1.4. Fluids at rest and viscosity, Elasticity, surface tension
- 1.5. Thermometry and calorimetry
- 1.6. Thermodynamics, Heat transfer

2. Light, Sound, Electricity and Magnetism (10 Marks)

- 2.1. Basic properties of light, Huygen's principle.
- 2.2. Interference, Diffraction, Polarization of light
- 2.3. Electromagnetic waves
- 2.4. Beats, stationary waves, Waves in strings, Waves in pipes, Musical notes of sound
- 2.5. Charge, current, potential difference, Power
- 2.6. Wheatstone bridge, Potentiometer
- 2.7. Magnetic effects of electric current
- 2.8. Alternating currents
- 2.9. Magnetic materials: Dia, para and ferro magnetism
- 2.10. Semiconductor, Electronics

3. Earth and Space Science (10 Marks)

- 3.1. Origin of Solar system
- 3.2. Solar system and its members
- 3.3. Eclipse, Satellites, Meteors, Comets, Galaxies
- 3.4. Astronomical instruments
- 3.5. Sun and Stars
- 3.6. Earth quake: Meaning, Causes, nature, prevention measures
- 3.7. Mountains: Formation, advantages, disadvantages
- 3.8. History of the Earth: Major division, size, functions of each part, Rocks, uses

Section B- 20 Marks

4. Atomic structure, Periodic table and Chemical Bonding (10 Marks)

- 4.1. Rutherford's, Bohr's model, drawbacks
- 4.2. Quantum numbers, Orbitals
- 4.3. Pauli's & Aufbau's principle
- 4.4. Hydrogen Spectrum
- 4.5. Classification, Hybridization
- 4.6. Interpretation, Properties of chemical bondings
- 4.7. Vanderwaal force

प्रदेश लोक सेवा आयोग,

सुदूरपश्चिम प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, विज्ञान उपसमूह अधिकृतस्तर सातौं तह वा सो सरहको पदको आन्तरिक, अन्तर तह र खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 4.8. Modern periodic table
- 4.9. Important periodic properties
- 4.10. Bond energy Electron affinity, atomic size, Ionic radius
- 4.11. Superiority and defects of long form of periodic table

5. Metals and Metallurgy, Man Made Materials, Organic Compounds (10 Marks)

- 5.1. Extraction, properties, uses of Group I B and Group II B, Group VIII
- 5.2. Preparation, properties and uses of copper oxide, Cupric Sulphate, Cupric Carbonate, Silver chloride, silver nitrate
- 5.3. Plastics, Pesticides, Cement, Glass, Fibers, Soaps, Detergents, (nature, preparation, properties, uses)
- 5.4. Homologous series
  - 5.4.1. Alkanes, Alkenes, Alkynes
- 5.5. Benzene
  - 5.5.1. Structure, preparation & properties
- 5.6. Introduction, general methods of preparation, physical and chemical properties of Aromatic nitro compounds
  - 5.6.1. Amino compounds
  - 5.6.2. Hydroxy compounds
  - 5.6.3. Aldehyde, Ketone
  - 5.6.4. Carboxylic acids

Section C-20 Marks

6. General Biology and Evolution (10 Marks)

- 6.1. Algae, Fungi, Bryophyta, Pteridophyta: Habit, habitat, structure & life cycle
- 6.2. Classification of plants & animals
- 6.3. Microbiology (bacteria): Symptoms, modes of transmission & control
- 6.4. Plant Physiology & anatomy: Cell division, Mendel's law, gene and gene action, Evolution

7. Economic Biology and Environmental Science (10 Marks)

- 7.1. Economic plants: Distribution, Classification, economic importance of medicinal and vegetable plants
- 7.2. Economic zoology: Bee, Sericulture, (silkworm), Pesticulture (fish)
- 7.3. Ecosystem, biochemical cycle
- 7.4. Environmental pollution

प्रदेश लोक सेवा आयोग,
सुदूरपश्चिम प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, विज्ञान उपसमूह अधिकृतस्तर सातौं तह वा सो सरहको
पदको आन्तरिक, अन्तर तह र खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

Section D-30 Marks

8. **Nature, Objectives and Psychology of Learning** (10 Marks)
- 8.1. Nature, Objectives of Science Teaching
8.2. Psychology of learning in relation to science
8.2.1. Piaget, Brunner, Gagne
9. **Curriculum and Methods of Teaching** (10 Marks)
- 9.1. Curriculum, curriculum materials in science education
9.2. Techniques of science teaching
9.3. Use of environmental resources
9.4. Facilities
9.5. Some innovative science curriculum and projects
10. **Planning Evaluation** (10 Marks)
- 10.1. Planning
10.2. Evaluating student's learning
10.3. Professional growth of Science Teacher/ personnel

***

द्वितीय चरण

सामूहिक परीक्षण र अन्तर्वार्ता (Group Test and Interview)

१. **सामूहिक परीक्षण (Group Test)** (१० अंक)

सामूहिक छलफल (Group Discussion)

यस प्रयोजनको लागि गरिने परीक्षण १० पूर्णाङ्क र ३० मिनेट अवधिको हुनेछ, जुन नेता विहिन सामूहिक छलफल (Leaderless Group Discussion) को रूपमा अवलम्बन गरिने छ। दिइएको प्रश्न वा शिर्षकका विषयमा पालैपालोसँग निर्दिष्ट समय भित्र समूहबीच छलफल गर्दै प्रत्येक उम्मेदवारले व्यक्तिगत प्रस्तुति (Individual Presentation) गर्नु पर्नेछ।

सामूहिक छलफलमा दिइने नमूना प्रश्न वा शिर्षकका उदाहरण

आपतकालिन अवस्थामा शिक्षा, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा, अध्यापन अनुमति पत्र र यसको कार्यान्वयनका जटिलता, गुणस्तरीय शिक्षा, प्रतिभा पलायन, गरीबी निवारण जस्ता समसामयिक विषयवस्तुहरूबाट कुनै एक प्रश्न वा शिर्षक

२. **अन्तर्वार्ता (Interview)** (३५ अंक)

आयोगको प्रचलित कानून बमोजिम प्रथम चरणको लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका प्रत्येक उम्मेदवारको छुट्टाछुट्टै व्यक्तिगत अन्तर्वार्ता लिइनेछ।

***